

Isen som samtale og samtaler om isen

Spør i isen: argumentets skiftende karakter

Af Emilie Jensen

Denne her artikel handler om isen. Men ikke kun. Den handler om, hvordan Angut bruger isen til fange sæler med sine sælgarn, og om noget af al det liv og den viden, der flytter sig med isen, når isen trækker sig sammen og udvider sig, og dermed også den tid og det rum, som *Nunaqarfimiut* – de som bor i Nunaqarfik – lever med, når isen vender tilbage for måske igen at blive brugt. Måske, fordi man aldrig helt kan vide. Måske, fordi isen aldrig helt er den samme. Og fordi at isen, der vender tilbage, de sidste tyve år på mange punkter, er blevet mere og mere usikker.

Isen er sit eget argument, skriver Kirsten Hastrup i sin artikel af samme navn. Det er klart. Den behøver ingen til at tale for sig. Den siger sig selv. Gør hvad der passer den. Og i perioder kan man ikke andet end at rette ind. Isen overtager havet, og fangere og fiskere må blive hjemme, passe deres hunde, eller tage ud at fange rensdyr, hvis lovgivningen tillader. Isen er et stærkt argument for at trække sine joller op på land. For man kommer ingen veje med sin jolle, når isen først har lukket sig om Nunaqarfik. At isen de sidste tyve år er blevet mere og mere usikker, svækker ikke isens argument. Tværtimod. Et argument må altid forstås i sin sammenhæng. Og hverken isen, Nunaqarfik og Grønland er det samme nu som før. *Qilaluarniartut* – fangere, der stræber efter at jage hvidhvaler – leder i isen efter svagheder i argumentets konstruktion, så de med deres stærke joller og store motorer kan udfordre det, lægge et modargument ind om en mulig passage, en rute de kan tage for at tage på fangst eller sejle til Illoqarfik og sælge deres fangst. Andre, blandt andet Angut, leder i isen efter argumentets styrker: Grunde man kan træde på, når isen kun er abruptvis tyk, og det alligevel tager én

Et spor i isen, sat af Angut og mig selv, da vi skulle ud at tjekke et af hans sælgarn.
Foto: forfatteren.

godt en time at krydse den, når man *går* ud for at sætte og tjekke sine sælgarn. Under alle omstændigheder er isen et virkeligt stærkt argument. Et argument man ikke må gå fejl af, men må forsøge at forstå. Ikke misforstå, for det kan få fatale konsekvenser: mange kender nogle, der er forulykket igennem isen. Argumentet skal forstås korrekt, så man også selv kan få noget indført over for det. Blandt andet nyt, dejligt, blødt sælkød, der både smager virkelig godt, men af mange også beskrives som en nødvendig kilde til varme i det kolde klima, som isen, blandt andre faktorer, bringer med sig. Man har altid levet med og på trods af isen, for at få kraftfuld mad. På den måde kan Anguts brug af isen, i hans stræben efter at fange sæler, der giver kraftfuld mad, forstås som en fortsættelse af en årelang diskussion, der hver generation, hvert år, og hver dag og time kræver at man på ny forholder sig til den: isen som et argument, forstået i sin rette, men skiftende, sammenhæng. Et argument, som både mennesker, sæler og hvidhvaler forholder sig til, når deres mobilitet, liv og føde er knyttet til isen. Den måde, som jeg i denne artikel vil forsøge at anskueliggøre argumentets skiftende karakterer og den konstante undersøgelse af dem, er ved at lægge mærke til de spor samtalen efterlader sig i landskabet.

Spor af tilstedeværelse

Der er både noget konstant, noget insisterende, ved hav-, land-, og isskabet, samtidigt med at disse tre variationer over nogenlunde samme ord, antyder at det netop ikke er konstant, men at dette 'samme' tilbagevendende undergår forandring. Ikke kun fra år til år, fra sommer til vinter, men også fra dag til dag, og time til time. De stier vi træder, og ruter vi tager, er ikke de samme sommer og vinter. Og når den første sne har lagt sig, skal stierne først trædes til. Skridtene er store, for sneen er dyb og blød. Når man tager de samme veje, træder stierne tydeligere frem. Og bliver nemmere at gå på. Men det tager blot endnu et blæsevejr og en snestorm, før stierne skal trædes frem igen. Spor vidner om eksistens. Vidner om nogle, der insisterer på at eksistere fra år til år, sommer til vinter, dag til dag, og time til time, med og på trods af et barsk arktisk klima.

Han står ofte udenfor sit hus. Angut. I gang med at ordne et eller andet på sin snescooter. Han hedder Hansen, ligesom jeg gør, og ligesom resten af hans familie i Nunaqarfik, som jeg har knyttet et kærligt bånd til. Han er pensionist. Tidligere erhvervsfanger. Men fungerer stadig som kateket i kirken, vikar i sundhedshuset, ad hoc håndværker for kommunen, og lokalformand for fangst og fiskerifagforeningen i Nunaqarfik. Han er en travl mand. Og for et par uger siden satte han et sælgarn. Han viste mig en tegning af Nunaqarfiks kyst, og nogle isbjerge han havde udset sig til sine sælgarn, en dag vi sad inde hos ham og hans kone og drak kaffe. Han havde været omme bag ved Nunaqarfiks bjergede land med snescooter, for, fra et overblik, at se hvor nogle af de små isbjerge var frosset fast. En anden dag, træffer jeg ham udenfor, i gang med at lave et eller andet, da jeg og min kæreste træder gamle stier frem igen, på vej hjem med 50 liter vand tappet fra en af bygdens taphaner. Da vi snakker, nævner han som en slags tilføjelse, at han overvejer at sætte to nye sælgarn. Jeg smiler. Er glad for at være blevet inviteret med ud igen. Men spørger også, om isen holder efter snestormen i går? Jaja, siger Angut. Jeg fortsætter min kærestes sti hjem med vanddunkene, og Angut træder sin sti hen for at fodre sine hunde.

Saki, min svigerfar, og Angutaatik, min kæreste, havde talt om isen. Om, at der nok er nogle steder derude, under sneen, at isen er revnet efter stormen. Så jeg er lidt nervøs. Jeg kommer ind. I varmen. Saki sidder og drikker kaffe, og kigger ud ad vinduet. "Siku nalunngiliuk?" spørger jeg – "kender du isen?" Han nikker og smiler. Og fortæller med sit blik, der nu flytter sig ud igennem vinduet mod sydvest, at isen er dårlig. For ligesom at gøre op for mit begrænsede ordforråd på grønlandsk, trækker jeg ham med mine kropsbevægelser henimod vinduet mod øst. "Er den is også dårlig?", spørger jeg. Men "ajussanngilaq", konstaterer han – "den skal nok være god". Så jeg nævner, at Angut vil sætte sælgarn. Og Saki begynder at forklare. Angutaatik tilslutter sig samtalen, og jeg begynder, med lidt hjælp fra min kærestes kommentarer på dansk, at forstå, at Saki forklarer om sporene sneen og

strømmen sætter sig i isen. Lige nu er der en masse sne på isen. Sne holder på varmen, så isen smelter. Men sneen suger også vand til sig. Så nogle steder kan isen være rigtig tynd derude – han peger med sine øjne mod sydvest og vest. For strømmen er rigtig stærk der. Men når det igen bliver rigtig koldt, og sneen har suget vandet op, skal isen nok blive stærk og sikker. Selvom Angutaatik tilføjer, at isen aldrig er helt sikker. Den er altid farlig, man skal altid passe på. “Ilaaniartoq?” – “kinalu?” lyder min svigermors stemme oppefra. Hun har hørt samtalen, imens hun var i gang med at rydde op ovenpå. “Har hun tænkt sig at tage med?” – “og med hvem?” spørger hun, bekymret lyder det til. Saki sidder ved spisebordet og smiler. Og Angutaatik fortæller mig, at jeg skal gå lige bagved Angut, ikke ved siden af ham. Der kan være hul lige ved siden af. Angut kender isen. Det er hans spor jeg skal følge.

Spor på og trods isen: at finde sit argument i samtale med isen

Ude på isen følger jeg i Anguts spor. Og sammen ser vi flere spor. Vi har taget snescooteren denne her gang. Sidst gik vi hele vejen. Men jeg tror, det er fordi han vil længere ud og fordi sneen er lidt dyb nogle steder. Vi kører langs kysten, fordi derude, lidt længere ude, er der stærk strøm. Efter lidt kørsel, møder vi et andet snescooterspor. Og jeg kommer i tanke om, at jeg har hørt, at der er nogle familier, der fisker igennem isen for tiden. Måske er det deres? Sidst Angut og jeg var ude, så vi også spor af folk, der havde fisket igennem isen: Et fiskehul, der ikke længere er et hul, fordi kulden i disse dage, hurtigt fryser isen fast igen. Men både fodsporene, og Anguts viden om, at her er fjordtorsk, gav det cirkelformede mærke spor af betydning: her har nogen fisket. Vi havde også set et andet mærke. Cirkelformet, ligesom sporet fra fiskehullet. Men det her, kunne Angut fortælle, var et spor fra en sæls åndehul. I modsætning til fiskehullet, kunne Angut se, var isen ikke hakket ud oppefra, men var blevet knust opad fra neden. Det har været en sæl, der ville have noget luft. Nu, lidt længere henne, kan vi se to skikkelser, henne ved et isbjerg, ved siden af en snescooter. Det må have været deres spor, vi har kørt langs. Nu kører vi hen forbi. Angut småsnakker lidt, giver et råd, fortæller de to om et godt isbjerg. Det er hans barnebarn og en kammerat. Men de har sat deres garn lige her, fordi sidste år fangede de flere sæler samme sted. På den måde trækker spor træde i tid. Fangsten sidste år, har sat tilstrækkeligt spor af betydning for de to unge mænd, til igen i år at spore sæler samme sted. Og til selv at træde stier samme steder, de trådte stier sidste år. Vi kører videre, og stopper en gangs distance fra det sted, Angut har sat sine første sælgarn. Vi skal gå resten af vejen. Først tænker jeg, at det er på grund af sikkerheden. Vi har hver vores istuk, – et langt skaft med en hakke forneden – vi kan bruge til at hakke i isen foran os, mærke, for at sikre os, at den ikke er for tynd. For

den er noget sjuppet under den øverste sne. Men Angut vil ikke gå på isen, hvis ikke den er sikker, svarede han mig sidste gang, da jeg måske lidt nervøst spurgte ham om, hvordan man kan se om isen er sikker. Så jeg følger bare Anguts spor. Grunden til at vi går, er fordi snescooteren larmer for meget, og sæler kan høre. Angut vil ikke larme de steder, hvor han har og vil sætte sælgarn. Sælerne skal ikke spore vores spor. Men hold fast den her våde sne er tung. Og jeg går endda bagved Angut, som Angutaatik har sagt jeg skulle, og træder i de skridt, som den gamle stærke mand allerede har trådt. Når vi går hen til det lille isbjerg, Angut på forhånd havde udset sig, stikker han istuken frem under sneen, der har bygget sig op langs kanten af isbjerget, og mærker sig lidt frem. Skovler så noget af sneen væk med en håndskovl, han har medbragt, og begynder at hakke lidt. Jeg går ud fra, at det er fordi han stadig mener at isbjerget er fint, for så går han lidt væk, kigger op, tager bestik af verdenshjørnerne, og tegner tre huller i det han ved er strømmens retning.

De tre huller, som Angut og jeg har hakket ud og ført sælgarnet igennem. Foto: Forfatteren.

Et af de tre huller, Angut tegnede op, før vi hakkede dem fri af is. Det er en istuk man ser ligge ned på isen. Foto: Forfatteren.

Vi begynder arbejdet, med at hakke de tre huller fri for is, store nok, til at en sæl, hvis den skulle svømme ind i nettet, også kan trækkes op af det. Vi kan se vores ånde, og hoster en gang imellem kulden ud af lungerne. Angut binder noget snor i den ene ende af istukken, og siger, at jeg med min istuk, skal gelejde hans, når han skubber den hen under isen, indenfor hullets omkreds. Så skubber han den afsted med nok kraft og retning fra ét hul imod hullet, jeg står ved, og sammen med opdriften fra istukkens træskaft får jeg gelejdet den op og ud af hullet igen. Og så videre. Når vi er færdige, godt trætte og svedige, tager vi retningen hjem igen. Luften er hvid, det blæser lidt. Da vi er ved snescooteren, siger Angut muntert, at nu varer det ikke længe, før vi sidder godt hjemme i vores sofaer. Der er fodbold i fjernsynet. Han skal se sit barnebarn spille kamp i Nuuk.

Man kan sige, at Angut og jeg har forholdt os til isen på to forskellige måder. Angut forholdt sig til isen, som et argument. Han vidste, hvor strømmen er stærk, og hvor på isen han, med sin erfaring, sikkert vil sætte sine spor. Han ville ikke gå ud på isen, hvis ikke den var sikker, havde han jo svaret mig. Jeg kender ikke isen. Kan ikke helt forstå den, som den skal forstås i sin

Angut, der står ved et af sine sælgarn, og orienterer sig efter et af de andre isbjerge han har udset sig.
Foto: Forfatteren.

Mig, der står og hakker isen fri med en istuk, i et af de huller, Angut har tegnet op.
Foto: Angut.

sammenhæng, med temperatur, sne, strøm, åndehuller, isbjerge, og sikkert meget mere. Så jeg måtte sætte min lid til Angut, sætte mine spor i hans spor, og på den måde forholde mig til isen, igennem en anden. Træde ind i dialogen, efter den havde sat sig. Træde ind i den position, Angut havde sat. Men det er selvfølgelig ikke de eneste to måder at forholde sig til samtalen med isen som omdrejningspunkt.

Dagen før Angut havde sat sine første sælgarn, vågner min kæreste og jeg af en lyd. Noget, der skraber igennem is. Lyden kommer udefra. Igennem vinduet, i mørket, kan vi se joller, der med deres tyngde og stærke motorer, maser sig igennem isen for at komme på jagt. Dagene op til, havde vi snakket om, at vi nok snart bliver *sikusimavungut*, bliver iset inde, bundet til landet, eller i hvert fald til fast grund under fødderne. Men ikke endnu. 10 minutter efter vi er vågnet, mødes Angutaatik med vores ven Kammak nede ved stranden, som han har aftalt at tage ud at jage hvidhvaler med i dag. I det her vejr er det bedst at være to i hver jolle, og bedst at være flere joller afsted på samme tid. Isen er farlig. Og vejret er iskoldt. En fjerde person hjælper os med at skubbe jollen, der ellers er blevet trukket op på land, over på den anden side af en revne, der er dannet af tidevandet, mellem isen der har lagt sig over stranden og isen over havet. Vi skubber alle fire, og Anguta-

Angutaatik, der er hoppet over på sin båd og er i gang med at bryde isen på vej mod sejlrenden. Foto: Forfatteren.

Man kan i horisonten skimte lyset fra jollen, da Angutaatik og Kammak sammen tog ud på jagt. Foto: Forfatteren.

atik springer op på jollen når han skal, når der ikke er mere at stå på. Det er glat her ved kanten. Og mørkt. Jollen er stadig ikke i vandet, men på isen, på den anden side af revnen. Jeg ved ikke hvordan jeg skal forholde mig til isen i denne her sammenhæng. Kammak springer over på den anden side, og sammen med Angutaatik trækker de to, med et reb rundt om kroppen, jollen længere hen imod den sejlrende, de andre fangere har efterladt sig som et spor. Et spor, ikke på isen, men på trods af, igennem isen. Jollen tipper altid til siderne, når den med sin vægt, skal bryde isen. Svække dens argument. Finde argumentets svagheder, der tillader at sætte et modargument ind om nok hav til at sejle og jage i. Det er spændende. Der er narhvaler.

Samtaler om isen: at være iset inde før og nu

Dagen efter er der ikke nogen, der tager ud i deres joller. Og heller ikke dagen efter igen. Derimod kan jeg hjemme, igennem vinduet, se mennesker nede på stranden, i gang med at flytte deres joller op på land og op på isen. Isen i øst, for den er sikrest. Sikrest for vinden fra vest. Det er også den is, Angut og jeg har gået på. Om morgenen, dagen efter jeg har været ude med Angut, sidder vi hjemme og snakker ved morgenbordet. Angutaatik er inte-

resseret i at vide, hvor tyk isen var? Jeg prøver at gengive tykkelsen, er ikke helt sikker, men laver en afstand mellem bordpladen og luften, jeg synes svarer til det, jeg så igennem hullet. Cirka 30 cm, måske. Det er ikke meget, siger Angutaatik. Og Saki løfter sine arme endnu højere op end jeg og fortæller, at før i tiden var den så tyk. Han viser nok en meter. Måske mere. I de her måneder, hvor vi er *sikusimavungut* – iset inde – lærer jeg om, hvad dette begreb før har haft af betydning, og hvilken betydning det har nu.

Om aftenen, fortæller også Angutaatiks mor, Anaana, at isen før i tiden var tyk. Jeg spørger hvornår. Det var i halvfemserne. Og i 2008 og 2010, lyder det til. Man plejede at kunne fiske hellefisk i vest. Det kan man ikke længere. Det var mod vest, Saki havde peget med sine øjne, da han fortalte mig, at isen var dårlig. Og en dag Angutaatik foreslog, at vi tog over for at besøge hans storebror Ani, spurgte jeg også ham, om han bruger isen til at fiske igennem? Han er erhvervsfanger og fisker. Men "Nej", siger han, den er for dårlig. Han laver pengetegnet med hænderne: det kan ikke betale sig. Men før i tiden gjorde han. Han strækker armen højt op i luften og fortæller, at isen var tyk i halvfemserne. Og at det var i 2000'erne, at isen begyndte at blive dårlig. Han fortæller om et år, vist nok 1992, at isen var så tyk og stærk, at den blev omkring Nunaqarfik helt ind til juni måned. Han griner, kigger på Angutaatik, og siger at butikken var helt tom på det tidspunkt. Historiske årstal har aldrig været min stærke side. 'Vist nok 1992', er min usikkerhed. Ikke Anis. Historisk betydningsfulde årstal og datoer huskes meget præcist af mange, der fortæller i Nunaqarfik. Også af Marluliaq, Anguts meget historieinteresserede tvillingebror og pensionerede skolelærer, som også fortalte om isen, en dag jeg besøgte ham. Om vestisen, der er kommet fra nord, har bygget sig op og blevet tyk fra Qaanaq området af. Det er en anden is end den, der kommer fra øst. Den her bliver, siger han og griner. Han håber det skal blive minus 50 grader. Så kan de måske få mulighed for *sassat*. Det er den fangst, hvor isen bliver så stor og tyk, at der kun er få huller for hvidhvalerne til at komme op at trække vejret. Så må alle jage dem, for de dør alligevel. Selvom det er et håb, om at være travl i en tid hvor vi er *sikusumavungut*, og om at få nyt kød, er det samtidig en joke. Han fortæller om en *sassat* omkring Nunaqarfik i 1955, hvor fangere helt fra Aasiaat i syd til Upernavik i nord kom med hundeslæde over isen for at tage del i fangsten. Sådan er det ikke længere. Vi er *sikusimavungut*, men isen kan ikke bruges på samme måde, som den kunne engang. Vinteren er noget, man sparer op til.

Et argument om liv, mad og indtjening

På et tidspunkt er der gået næsten 3 måneder, og vi snakker stadig om isen. Om revner i isen og hav set fra en snescootertur ude i landskabet, eller fra helikopteren, hvis man har været i Illoqarfik. Man snakker om vinde og sne-storme, der kan sætte skub i at skubbe isen væk, hvis der er plads, hav nok,

Et billede af isen ude foran Nunaqarfik. Anaana har rensset et skind, hun har spændt ud til tørring i vinterkulden.
Foto: Forfatteren.

til at isen kan skubbes et andet sted hen. Når man får besøg, mødes nede i butikken, eller er til kaffemik snakker man om isen. Om den har tænkt sig at blive, eller om man kan få lov til at lave noget igen, tjene nogle penge og skaffe nyt kød. For selvom isen ikke længere er stærk, fremstår den stadig som et stærkt argument.

Men et argument, per definition, fremføres altid i forhold til noget eller nogen. Skal forstås i sin sammenhæng. Er en del af en samtale. Jeg har i denne artikel valgt at tyde denne samtale, som en fortolkning af og praktisk engagement med de spor, der efterlades i isen, af mennesker, sæler, strømforhold og så videre, og de spor isen efterlader sig i det mulighedsrum folk fra Nunaqarfik lever med, når isen vender tilbage, for af nogen, men slet ikke alle, at blive brugt. Angut og andre, som jeg hørte om bruge isen, i de abrupte rum af tid, hvor det er muligt, er ikke direkte økonomisk afhængige af fangst og fiskeri. Ani og andre, jeg hørte om ikke bruge isen, er direkte øko-

nomisk afhængige af fangst og fiskeri. Isen er fra, før i tiden, at være et mere entydigt argument om at kunne blive brugt til transport, fiskeri og fangst, nu blevet et mere tvetydigt argument, der afhængig af socialt og økonomisk perspektiv måske, måske ikke, kan bruges.

Da jeg i slutningen af mit ophold i Nunaqarfik holdt informationsmøde, spurgte jeg, om der var nogen, der havde noget, de mente var vigtigt, at jeg tog med mig som en vigtig erfaring. Kammak svarede: "Lyset og isen sætter en naturlig grænse for, hvor meget man kan fange" og tilføjede "Vi lever selv på grænsen af, hvad der er muligt at overleve heroppe i kulden". Jeg tolker hans svar, dels som en kommentar på temaet, jeg har beskæftiget mig med i denne artikel, men også som et argument for en berettiget eksistens i den globale verden, som Finn Lynge i bogen *Arctic Wars, Animal Rights and Endangered Peoples* identificerer, flere gange har sat dyrenes rettigheder over oprindelige folks rettigheder. Retten til liv og levevis. Det Lynge demonstre-

rer er, at euro-amerikanske ideer om dyreetik, herunder miljøbevægelsers politiske kampe for de ikoniske dyr i Arktis, har haft og stadig har fatale politiske og økonomiske konsekvenser for de oprindelige folk, herunder inuitsamfund, der lever af at jage dyr. Og at denne jagt også er etisk, omend en anden form for etik. I Nunaqarfik, ligesom i andre inuitsamfund, lever man af den indkomst og den mad, jagt og fiskeri giver. Og kød giver varmen. En varme så mennesker fra år til år, sommer til vinter og dag til dag, kan træde stier, spor af menneskelig eksistens, frem igen, og fangere og fiskere kan stå imod kulden, når isen lader sig diskutere.

Referencer

Hastrup, Kirsten (2013) The Ice as Argument: Topographical Mementos in the High Arctic. *The Cambridge Journal of Anthropology*, 31(1), 51-67.

Lyng, Finn (1992) *Arctic Wars, Animal rights, Endangered Peoples*. Dartmouth College.

Forslag til videre læsning

Hansen, Klaus George (1997) *Kalaalermnit: rapport fra seminaret Den Sociokulturelle og Sundhedsmæssige Betydning af Kalaalimernit, 6. og 7. maj 1997 i Nuuk*. Inussuk – arktisk forskningsjournal, 1397-7431;1. Kbh: Direktoratet for Sundhed og Forskning

Krupnik, I., Aporta, C., Gearheard, S., Holm, L. K., Laidler, G. J., Kielsen Holm, L., & Laidler, G. J. (2010). *SIKU: Knowing Our Ice: Documenting Inuit Sea Ice Knowledge and Use* (1. Aufl.). Springer Science + Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-90-481-8587-0>

Tejsner, Pelle (2012) *"It is Windier Nowadays": Coastal Livelihoods and Changeable Weather in Qeqertarsuaq*. Ph.D.Thesis. University of Aberdeen, Department of Anthropology.

Om forfatteren

Emilie Jensen er i gang med udarbejdelsen af sin Ph.d.-afhandling i Antropologi på Aarhus Universitet. Her undersøger hun relationer mellem tid, viden og natur og har lært en masse i et lille fangst- og fiskerisamfund i det nordvestlige Grønland. Dele af analysen og materialet anvendt i nærværende artikel kommer til at indgå i dele af den endelige afhandling.

Projektet er oprindeligt formuleret som et selvstændigt forskningsprojekt af forfatteren og finansieret af Aarhus Universitet, men er senere også blevet tilknyttet Janne Floras forskningsprojekt: *Hunting Life – Explorations of Biosociality in Greenland*.